

МОДЕЛЬ РОЗВИТКУ МИТНОЇ ПОЛІТИКИ В УКРАЇНІ В КОНТЕКСТІ РОЗВИТКУ ЕКОНОМІЧНИХ ПРОЦЕСІВ

MODEL OF CUSTOMS POLICY DEVELOPMENT IN UKRAINE IN THE CONTEXT OF DEVELOPMENT OF ECONOMIC PROCESSES

В статті висвітлено основні питання щодо визначення системних складових митної політики в Україні. Встановлено зміни системних складових митної політики України внаслідок слідування міжнародним вимогам, яким має відповідати митна система України. Скомпоновано основні напрямки реалізації Стратегії розвитку митниці. Підкреслено важливі напрямки розробки митної політики в Україні. Наведені особливості використання інформаційних технологій при реалізації митної політики, зокрема важливість застосування «електронної митниці». Запропоновано модель розвитку митної політики в Україні та надані пояснення основним компонентам формування даної моделі. Підведено підсумки щодо напрямків трансформації митної політики та її складових.

Ключові слова: інтеграція міжнародних вимог, інформаційне забезпечення, міжнародна торгівля, національна економіка, митна політика, митне регулювання.

В статье освещены основные вопросы по определению системных составляющих таможенной политики в Украине. Установлены изменения системных составляющих таможенной политики Украины вследствие следования международным требованиям, которым должна соответствовать таможенная система Украины. Представлены основные направления реализации Стратегии развития таможни. Подчеркнуты важные направления разработки таможенной политики в Украине. Приведены особенности использования информационных технологий при реализации таможенной

политики, в частности важность применения «электронной таможни». Предложена модель развития таможенной политики в Украине и предоставлены объяснения основным компонентам формирования данной модели. Подведены итоги по направлениям трансформации таможенной политики и ее составляющих.

Ключевые слова: интеграция международных требований, информационное обеспечение, международная торговля, национальная экономика, таможенная политика, таможенное регулирование.

The article deals with the main issues concerning the definition of the system components of customs policy in Ukraine. Changes in system components of the customs policy of Ukraine are described as a result of compliance with international requirements, which should correspond to the customs system of Ukraine. The main directions of implementation of the Customs Development Strategy are mentioned. The important directions of development of the customs policy in Ukraine are emphasized. The peculiarities of using information technologies in the implementation of customs policy, in particular the importance of the use of "electronic customs" are presented. The model of development of customs policy in Ukraine is offered and explanations are given to the main components of the formation of this model. The ways of the transformation of customs policy and its components are presented.

Key words: integration of international requirements, information provision, international trade, national economy, customs policy, customs regulation.

УДК 338.24:339.543

Мужев О.О.

начальник Запорізької митниці
ДФС України у Запорізькій області

Постановка проблеми. На сьогодні Україна розширює свої можливості міжнародної торгівлі з країнами членами європейського союзу при цьому спостерігається значний вплив міжнародних організацій, зокрема прагнення України до впровадження стандартів згідно вимог ринків, на які експортуються товари. Відбуваються зміни в системах складу митної політики України внаслідок поглибленої інтеграції до міжнародних вимог, яким має слідувати митна система України. Пошук методів та заходів до більш тісної співпраці з країнами-членами ЄС зовнішньоекономічних зв'язків створює умови зростання економічних показників національної економіки, але Україна має подолати збільшення порушень митних правил та контрабанди. Тому визначення системних складових митної політики важливим напрямком в дослідженні сталого розвитку митної політики України.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Дослідження в напрямку реалізації державної митної політики, а також регулювання зовнішньо-

економічної діяльності розглянули у своїх наукових працях такі вчені як І.Г. Бережнюк, О.П. Борисенко, Д. Віддоусон, І.О. Драган, Л.М. Івашова, А.В. Макаренко, І.В. Несторишен, П.В. Пашко, В.В. Ченцов та ін.

Питання фіскальних та економічних аспектів державної митної політики і митної справи досліджували у своїх наукових працях відомі вітчизняні вчені: О.П. Борисенко, А.Д. Войцещук, О.М. Десятнюк, І.М. Квеліашвілі, П.Я. Пісний, С.А. Попель, Л.Р. Прус, С.С. Терещенко, Т.С. Тоцька та ін. Визначення основних пріоритетів розвитку митної політики та митної справи, зокрема управління фіскальними органами стали предметом наукового пошуку вчених: І.Г. Бережнюка, Н.А. Липовської, П.В. Пашка, І.В. Письменного, Ю.Д. Кунєва, Д.В. Приймаченка, В.В. Ченцова та ін. Але подальший аналіз системних складових митної політики в Україні визначення сучасних підходів удосконалення управління митними органами, внаслідок інтеграції до митного простору країн-членів ЄС вимагають подальшого дослідження.

Постановка завдання. Мета статті – дослідити подальший розвиток системних складових митної політики та представити модель розвитку митної політики в Україні.

Виклад основного матеріалу дослідження. Сучасні складові митної політики, перш за все, мають давати змогу визначати баланс між інтересами національного товаровиробника та інтересами самої держави щодо зовнішньоекономічної діяльності. Пошук оптимальних шляхів відносно визначення законної торгівлі та контролю за нею мають здійснюватися за рахунок їх раціонального і виваженого лімітування. На сьогодні, характерними особливостями митної політики виступають зміни в пріоритетах – посилюється фіскальна функція митниці в протидію правоохоронній функції. В процесі чого виникає конфлікт невідповідності місії, завдань і функцій митної системи й підміну пріоритетів державної митної політики. Варто зазначити, що на сьогодні митна система виконує функцію наповнення державного бюджету “швидкими” грошима непрямого оподаткування. В подальшому митна політика країни має змінити свій вектор із збирання митних платежів на спрощенню процедур торгівлі та контролю над ланцюгами поставок [1].

У грудні 2017 року Урядом було схвалено Стратегію розвитку системи управління ризиками у сфері митного контролю на період до 2022 року, метою якої є визначення векторів змін в національній системі управління митними ризиками з урахуванням Митного кодексу України, викорис-

товуючи успішний закордонний досвід та законодавство ЄС щодо управління ризиками, Компендіуму з управління ризиками Всесвітньої митної організації, рекомендацій іноземних експертів, що буде зображено на таблиці 1 Дорожня карта та напрями реалізації Стратегії [2].

Митна політика знаходиться у стані перебудови внаслідок руху до членства в Європейському Союзі, тим самим змінюючи стандарти ведення економічної, соціальної та політичної політики, впливаючи на всі сфери життя в Україні. Україна має вигідне географічне положення, що становить один з векторів розвитку митної політики в Україні. Тому пріоритезація фіскальної функції є одним з головних напрямів діяльності Державної фіскальної служби України, яка, в свою чергу, реалізується шляхом наповнення державного бюджету за рахунок стягнення митних платежів. При реалізації митної політики мають враховуватися наступні фактори, як вигідне географічне положення на карті Європи та транспортний комплекс; завантаженість транспортних артерій країни; положення Митного кодексу України в частині встановленого порядку ввезення товарів у пункт пропуску на митному кордоні, проходження санітарного, ветеринарного, фітосанітарного, екологічного контролю [3].

Загальноприйнятим є той факт, що митна політика тісно пов'язана із зовнішньоекономічною діяльністю та впливає на неї. Одним з напрямом зовнішньоекономічної діяльності є залучення прямих іноземних інвестицій в країну для формування

Таблиця 1

Дорожня карта та напрями реалізації Стратегії [2]

№	
1	Наявність окремого структурного підрозділу з питань управління митними ризиками
2	Створення підрозділу з питань розроблення і супроводження автоматизованої системи аналізу та управління ризиками і проведення аудиту в структурі підрозділу інформаційних технологій ДФС
3	Створення самостійних підрозділів з питань управління ризиками
4	Проведення аналізу та оцінки ризиків безпеки до прибуття товарів
5	Механізм надання перевізниками попередньої інформації про товари, транспортні засоби, заплановані до переміщення.
6	Відповідальності перевізників за неподання чи несвоєчасне подання або подання попередньої інформації в обсязі та в строки, визначені законодавством
7	Підтримки в актуальному стані автоматизованої системи аналізу та управління ризиками
8	Посилення ролі митниць у процесах управління ризиками
9	Таргетинг під час здійснення митного контролю найбільш ризикових зовнішньоекономічних транзакцій
10	Системи автоматизованого розподілу суб'єктів господарювання залежно від характеристик таких суб'єктів
11	Здійснення контролю правильності визначення митної вартості
12	Застосування єдиних підходів до роботи з наявним програмним забезпеченням та технічними засобами
13	Використання додаткових механізмів верифікації результатів митного контролю
14	Створення бази даних ризиків
15	Забезпечення розвитку інформаційних технологій
16	Поліпшення ефективності взаємодії між органами державної влади шляхом забезпечення -забезпечення розвитку людських ресурсів
17	Забезпечення передачі Держприкордонслужбою до ДФС інформації про осіб, які переміщуються через державний кордон

потужного експортного сектору. У табл. 2 та табл. 3 наведено статистичні дані щодо прямих іноземних інвестицій з країн Євросоюзу в національну економіку та обсяг прямих інвестицій з України до країн Євросоюзу (2010-2017 рр.).

Аналізуючи статистичні дані на табл. 2 та табл. 3 щодо надходження прямих інвестицій, як в Україну з країн Євросоюзу, так і навпаки, можна зробити висновок стосовно наявної зацікавленості в економіці України з боку провідних країн Євросоюзу, зокрема Нідерландів, Великої Британії, Німеччини, Франції, Швеції.

Тому адаптація митної політики під стандарти Євросоюзу – є важливим напрямком розвитку національної економіки. Також в наявності присутні інвестиції до країн ЄС, що є важливим показником України, як країни, що активно приймає участь в міжнародних відносинах заради суспільного добробуту та зростання національної економіки.

Одними з важливих напрямків розробки митної політики в Україні стане уніфікація та спрощення митних процедур – формування єдиної автоматизованої системи контролю за експортом, імпортом і транзитом; єдиний електронний доступ; обмін електронною інформацією; відбір товарів для митного догляду на прикордонних і внутрішніх пунктах митного оформлення (ПМО); єдине середовище для митниці й торгівлі

для подання митної декларації в електронному вигляді; обмін інформацією між митними пунктами пропуску. Вищевикладені напрямки нададуть змогу сприяти митній політиці України стабільному розвитку національної економіки [5].

Міжнародний досвід використання в митній політиці «цифрових» технологій є основою ефективності роботи митниці. В основі інформаційних технологій покладено використання електронного митного декларування. Основними моментами реалізації «електронної митниці» в Україні є: цілодобове митне оформлення за принципом «єдиного вікна»; системи відслідковування переміщення вантажів; гармонізація документів «Електронної митниці» з вимогами ЄС та введення Єдиного уніфікованого документу (SAD); системи контролю за переміщенням вантажів із загальноєвропейською NCTS; інтеграція баз даних задля контролю та боротьби з контрабандою [8].

Згідно моделі розвитку митної політики в Україні (рис. 1) варто розкрити сутність реалізації стратегічного бачення розвитку та вдосконаленню митної політики України.

До інституційних змін митної політики варто віднести – пошук нових підходів щодо управління митними ризиками; автоматизовані системи автоматизовані системи суб'єктів ЗЕД, проведення аналізу та оцінки ризиків, регіональне профілювання ризиків, відповідальність переві-

Таблиця 2

Прямі інвестиції (акціонерний капітал) з країн Євросоюзу в економіці України (2010-2017 рр.) [9]

	Обсяги на 1 січня							
	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Усього з країн ЄС	31538,4	36969,1	39268,9	41132,3	41032,8	31046,9	26405,6	26203,6
Кіпр	8603,1	9620,5	12700,8	15907,7	17725,6	12769,4	10239,5	9690,1
Нідерланди	7461,3	11389,8	9323,8	8727,6	9007,5	6986,7	6184,7	5948,4
Велика Британія	2234,1	2229,9	2536,4	2496,9	2768,2	2153,4	1790,3	2008,7
Німеччина	6009,6	5001,2	5329,8	4496,3	2908,4	2105,2	1598,2	1584,6
Франція	1381,1	2105,4	1993,1	1510,3	1520,5	1394,6	1305,4	1294,5
Австрія	1674,7	1798,9	2317,5	2476,9	2314,0	1648,7	1559,8	1268,2
Люксембург	263,0	435,4	488,9	559,5	555,8	398,8	363,9	964,2
Польща	847,0	913,0	834,3	897,2	819,8	808,6	758,3	764,4
Угорщина	708,6	697,6	678,5	684,3	685,9	593,2	614,9	770,1
Швеція	674,2	1108,9	1141,9	1084,4	439,3	360,2	328,9	322,1
Інші країни ЄС	1681,7	1668,5	1923,9	2291,2	2287,8	1828,1	1661,7	1588,3

Таблиця 3

Прямі інвестиції (акціонерний капітал) з України до країн Євросоюзу (2010-2017 рр.) [10]

	Обсяги на 1 січня							
	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Усього у країні ЄС	5465,0	6078,2	6072,7	6150,1	6192,3	6138,8	6111,0	6115,1
Кіпр	5336,1	5900,1	5899,7	5917,6	5925,1	5926,1	5923,7	5930,5
Латвія	31,9	87,9	80,4	95,5	98,6	85,0	69,8	68,4
Угорщина	0,1	0,1	0,1	4,2	17,3	16,0	14,6	14,9
Інші країни ЄС	96,9	90,1	92,5	132,8	151,3	111,7	102,9	101,3

ПРИЧОРНОМОРСЬКІ ЕКОНОМІЧНІ СТУДІЇ

зників, інформація для перевізників, розширення джерел інформації, система автоматизованого розподілу суб'єктів господарювання, створення бази даних ризиків, система професійної підготовки верифікація результатів, обмін інформа-

цією, єдині підходи, системи моніторингу, застосування таргетингу.

Базисом програмного забезпечення в митній політиці може стати – об'єднання наявних систем контролю, системи єдиного обліку торговців, єди-

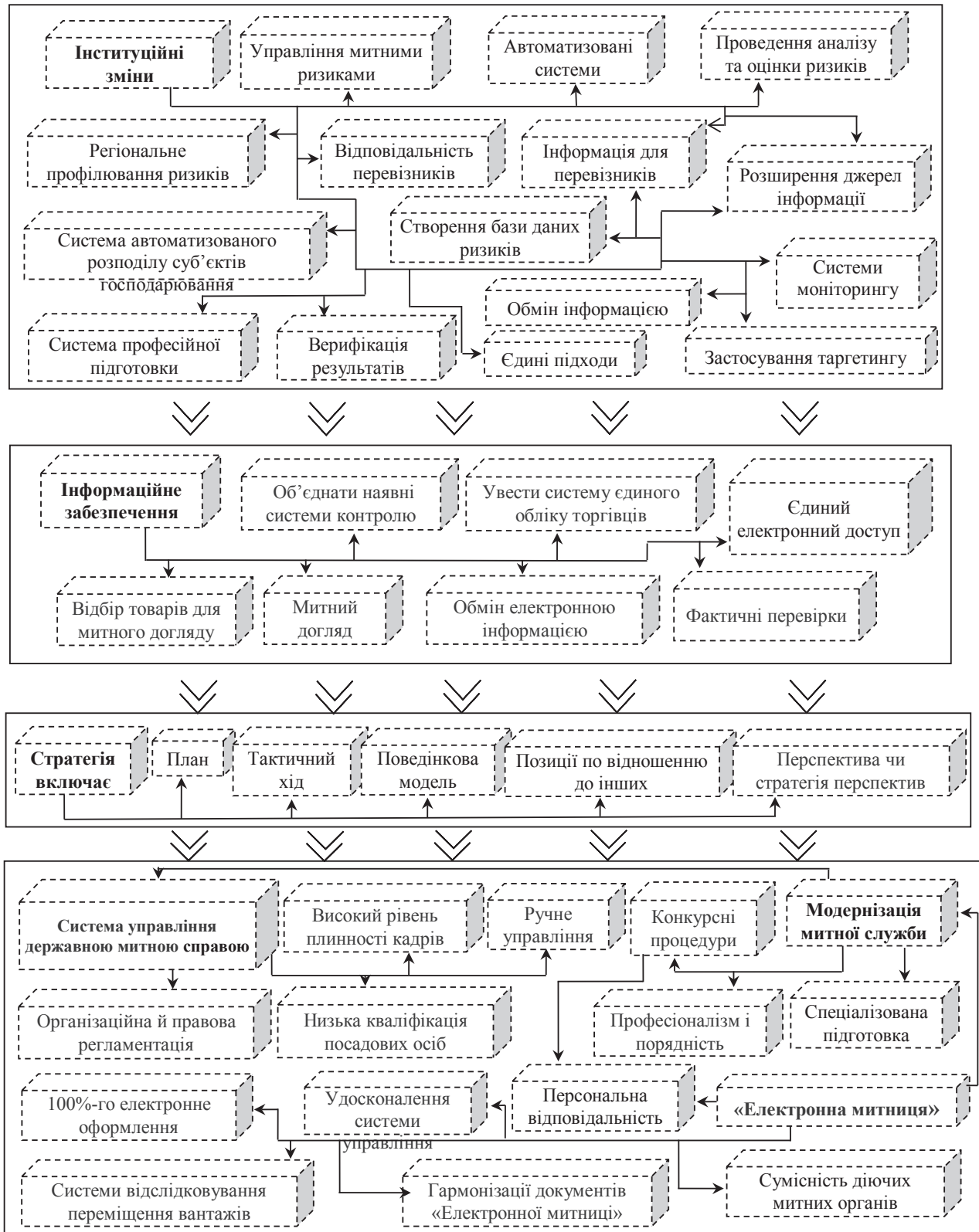

Рис. 1. Модель розвитку митної політики в Україні

ний електронний доступ до всіх сервісів митниці, відбір товарів для митного огляду, митний догляд, обмін електронною інформацією, зменшення фактичних перевірок. При розробці стратегії митної політики варто слідувати наступному алгоритму дій – формування плану; визначення тактичних заходів; визначення основних поведінкових моделей в митних процесах, диференціація відношення митних органів суб'єктів ЗЕД (позиції по відношенню до інших), перспектива чи стратегія перспективи в процесі реалізації митної політики в Україні.

Подальші дії вдосконалення митної політики полягають в модернізації митної інфраструктури, зокрема щодо впровадження автоматизованої системи «Електронної митниці», яка полягає у сумісності діючих митних органів, гармонізації документів «Електронної митниці», системи відслідковування переміщення вантажів, 100%-го електронного оформлення, удосконалення системи управління ризиками. Модернізація митної політики має базуватися на конкурсних процедурах, професіоналізмі і порядності, спеціалізованій підготовці. Впроваджені системи управління державною митною справою мають знизити вплив таких факторів – високий рівень плинності кадрів, ручне управління, низька кваліфікація посадових осіб, організаційна й правова регламентація.

Для України, яка запроваджує систему електронного декларування, вкрай необхідним є імплементація процесів, які пов'язані з автоматизацією та е-декларуванням, а саме: автоматична реєстрація митних декларацій; автоматична детермінація кількості та видів митних процедур в залежності від результатів аналізу ризиків; автоматичне завершення процедури митного оформлення та випуск товарів; внесення змін в митну декларацію через механізм е-декларування; отримання електронних дозволів (наприклад, для обробки това-

рів); електронна верифікація експертами, що аналізують митну діяльність та бухгалтерський облік.

Свідченням ефективної політики в результаті запровадження електронного декларування виступає статистика Світової митної організації (табл. 4).

Наприклад, за даними Всесвітньої митної організації, загальна кількість електронних митних декларацій в Європейському регіоні перевищує 90%.

Таким чином, державна митна політика виступає системою принципів та напрямів діяльності держави у сфері захисту митних інтересів та забезпечення митної безпеки України, регулювання зовнішньої торгівлі, захисту внутрішнього ринку, розвитку економіки України та її інтеграції до світової економіки. Державна митна політика є складовою частиною державної економічної політики.

Підтримка та вагомий внесок в процесі реформування митної політики України спостерігається від представництва Американської торговельної палати в Україні, яка проводить консультативні наради з експертами, дослідження, спілкується із стейкхолдерами та публікує звіти щодо митної діяльності в Україні.

Для досягнення стратегічних цілей в реалізації моделі митної політики України вкрай необхідним є продовження курсу реформ, оскільки The importance of Ukraine's customs reform can't be overstated. Supporting efforts of the Government to accelerate the reform всі стейкхолдери цього процесу (Американська торговельна палата в Україні, комітети та відомства Уряду, ДФС України, суб'єкти господарювання) продовжують сприяти прогресивним змінам у вдосконаленні митної політики і зосереджуються на наступних питаннях митної реформи:

– українським компаніям вкрай необхідно мати постійний і надійний канал зв'язку з мит-

Таблиця 4

Відсоток електронних декларацій в загальній кількості декларування

Країни	Імпорт		Експорт	
	Загальна кількість декларацій, млн	Відсоток електронних декларацій, %	Загальна кількість декларацій, млн	Відсоток електронних декларацій, %
Європа	171,7 млн	85,9 %	97,2 млн	91,9 %
Південна Америка, Північна Америка, Центральна Америка, Карибські острови	68,5 млн	85,2 %	26,2 млн	87,3 %
Західна та Центральна Африка	1,2 млн	85,5 %	0,1 млн	89,6 %
Східна та Південна Африка	7,4 млн	92,7 %	7,3 млн	95,8 %
Північна Африка, Близький та Середній Схід	6,1 млн	100 %	1,7 млн	100 %
Далекий Схід, Південна та Південно-Східна Азія, Океанія та Острови Тихого Океану	92 млн	91,6 %	115,7 млн	93,6 %

ною службою (наприклад, гаряча лінія), який буде використовуватися для отримання консультацій або роз'яснень щодо застосування митного законодавства та е-декларування;

– спрощення міжнародної торгівлі, включаючи інститут уповноважених економічних операторів, систему «єдиного вікна» та автоматизоване митне оформлення;

– протидія незаконної торгівлі, нелегального імпорту товарів і перевезення товарів з порушенням правил інтелектуальної власності;

– внутрішній бізнес асоціює успіх митної реформи з двома факторами: чітким баченням майбутнього митної служби; підтримкою бізнес-спільноти.

Зрештою, будь-які позитивні митні нововведення, які спрощують умови зовнішньоекономічної діяльності та покращують діловий клімат у країні, завжди будуть підтримуватися та отримуватимуть підтримку бізнесу. Варто наголосити на необхідності подальших реформ на митниці, які, безумовно, сприятимуть українській економіці та забезпечать більшу передбачуваність, прозорість та рівні умови для всіх інвесторів та бізнесу в Україні.

Висновки з проведеного дослідження. Підводячи підсумки щодо складових митної політики варто підкреслити, що Україна має всі шанси стати лідером в Східній Європі з обслуговування транзитних потоків. Стратегічним пріоритетом митної політики України є приближення до Євростандартів та активна інтеграція інформаційних технологій в процеси обслуговування суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності. Також варто уваги визначення гнучкої системи тарифно-цінової політики, а також створення нормативно-правової бази, адаптованої до законодавства ЄС. Тільки тоді буде можливо сформувані подальше бачення в комплексі розвитку митної політики в Україні. Виходячи з подальших перспектив досліджень стратегічних напрямків, щодо розвитку митної політики України та складових митної політики, на практиці

має бути відомо щодо забезпечення балансу між контраверсійними завданнями та функціями митних органів.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Комаров О. В. Удосконалення фіскальної політики в галузі державної митної справи. Вісник НАДУ при Президентів України. Серія "Державне управління". 2017. № 4. с. 62–67. URL: <http://visnyk.academy.gov.ua/pages/dop/74/files/0bb8c7d2-fa9d-4a4b-b163-b7030924d8fe.pdf>.

2. Стратегія розвитку системи управління ризиками у сфері митного контролю на період до 2022 року. 2017. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/978-2017-%D1%80>.

3. Мельник О. М. Митний режим транзиту в Україні: Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія "Юридичні науки". 2016. Випуск 1. Том 3. URL: http://www.lj.kherson.ua/2016/pravo01/part_3/13.pdf.

4. Квеляшвілі І. М. Стратегія розвитку державної митної справи як інструмент рівноправного партнерства у зовнішньому просторі. Публічне управління та митне адміністрування. 2015. № 2 (13). С. 82-89. URL: <http://biblio.umsf.dp.ua/jspui/handle/123456789/1366>.

5. Гуцу С. Ф. Проблеми митного регулювання в Україні в умовах євроінтеграції. Гуманітарний часопис. 2013. № 4. С. 105-109.

6. Корнева Т. В. Модернізація митної служби України в умовах Євроінтеграції. Порівняльно-аналітичне право. 2015. №1. С. 191-193. URL: http://www.pap.in.ua/1_2015/57.pdf.

7. Цифрова адженда України – 2020. 2016. URL: <https://ucci.org.ua/uploads/files/58e78ee3c3922.pdf>.

8. Пашко П. В. Стратегічні підходи до управління митною безпекою. Стратегічна панорама. 2009. № 2. С. 45–55.

9. Прямі інвестиції (акціонерний капітал) з країн ЄС в економіці України (2010-2017). URL: http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/menu/menu_u/zed.htm.

10. Прямі інвестиції (акціонерний капітал) з України в економіці країн ЄС (2010-2017). URL: http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/menu/menu_u/zed.htm.